

resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.historians.in.ua/index.php/en/doslidzhennya/1906-hela-o-m-antyrelihiina-propahanda-nastorinkakh-zhurnal-perets-v-1953-1964-rr-dosvid-vykorystannia-baz-danykh>

9. Demokratsiya na kleyu // Krokodil. – 1968. – №2. – S.11
10. Eremeeva K. Biti satiroyu: zhurnal «Perets» v sotsiokulturnomu seredovishchi Radyanskoyi Ukrayini / K. Eremeeva / nauk. red. V. Kulikov. – H.: Rariteti Ukraini, 2018. – 200 s.; il.
11. Ih nravyi i zabavy // Krokodil. – 1966. – №1. – S.13.
12. Ih nravyi i zabavy // Krokodil. – 1966. – №25. – S.8–9.
13. Kostyuk V. V., Zanova I. O. Zasobi komichnogo v satirichno-gumoristichnomu zhurnali «Perets» (radyanskiy ta postradyanskiy periodi) [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VKhISK_2013_1074_5_11.pdf
14. Kryisko V. G. Sekretiy psihologicheskoy voynyi (tseli, zadachi, metody, formy, opyt) / V. G. Kryisko. – Minsk, 1999.
15. Lyubov do... // Perets. – 1972. – №17. – S.12.
16. Mirnyie bombezki // Krokodil. – 1968. – №1. – S.7.
17. Molyakevich D. Taki uzhe poryadok / D. Molyakevich // Perets. – 1972. – №17. – S.12.
18. Nemkina L. N. Sovetskaya propaganda perioda «holodnoy voynyi»: metodologiya i effektivnaya tehnologiya / L. N. Nemkina [Elektron. resurs]. – Rezhim dostupu: http://psujourn.narod.ru/vestnik/vyp_3/ne_cold.html
19. Nechaev A. V. Poryadke profilaktiki / A. V. Nechaev // Krokodil. – 1980. – №25. – S.3.
20. Ribalchik E. Kolumb vid Koza Nostra / E. Ribalchik // Perets. – 1972. – №18. – S.12.
21. Fateev A. V. Obraz vraga v sovetskoy propagande. 1945–1954 / A. V. Fateev. – Rezhim dostupu: <http://psyfactor.org/lib/fateev3.htm>
22. Elegantniy stil // Krokodil. – 1968. – №3. – S.10.
23. Yarlikova O. A. Formuvannya obrazu «Zahodu» v ofitsiyini smihoviyi kulturi URSR 1953–1964 rr. / O. A. Yarlikova // Gileya. – Vip.87. – S.75–82.

Strelchuk A. V., postgraduate student of the Chair of East European History, Dniprovsky National University Oles Honchara (Ukraine, Dnipro), strelchuk.alenka@gmail.com

«Their manners and amusements»: the image of the west on the pages of the soviet satirical journals (1960–1980)

The most popular and mass soviet satirical magazines «Crocodile» and «Perets» are analyzed. The main images of the West which were broadcast through the media are singled out and studied. Characteristic features of soviet anti-Western propaganda at different stages of the Cold War are established. The main subjects and objects that were give in to criticism of Soviet satirists were established

Keywords: propaganda, cold war, mass-media, caricature, ideology, soviet society.

* * *

УДК 94(47+57):391:316.653

Корнієнко О. В.,
аспірантка кафедри українознавства
філософського факультету, Харківський
національний університет ім. В. Н. Каразіна
(Україна, Харків), olkornienko@gmail.com

Виховуючи смак: ДИСКУРС ПРО МОДУ В РАДЯНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Розглядається дискурс про моду в Радянському Союзі. Показані характерні особливості етапів формування концепції радянської моди, її пропагування та вплив. Виявлено значення співпраці СРСР з соціалістичними країнами в межах Ради економічної взаємодопомоги та розкрито створення альтернативної соціалістичної моди, яка виступала в якості противаги західній моді. Робиться висновок, що офіційна мода враховувала не лише ідеологічну складову, а й спиралася, хоча і частково, на думку простих громадян. Саме у процесі дискусії сформувалось остаточне бачення моди та її місця в радянському суспільстві.

Ключові слова: радянська мода, західна мода, соціалістична мода, смак, Рада економічної взаємодопомоги.

Одяг людини як елемент ідеології майже не розглядається у сучасних історичних дослідженнях, хоча індустрія модного одягу впливала раніше і продовжує впливати на світогляд не лише молоді, а й усіх поколінь. Дослідження культури споживання як масового явища почалося відносно нещодавно, але його вплив сформував ставлення до певних речей як елементу елітарності та обраності, був створений певний культ поклоніння визначеним (їх перелік насправді невеликий) маркам одягу та взуття. При правильних акцентах за допомогою модних речей можна регулювати поведінку, знімати соціальну напругу, і навіть корегувати та формувати політичні уподобання.

Мода в СРСР і УРСР як її складовій частині, була особливим явищем і відігравала надзвичайно важливу роль. Образ радянської людини не завершувався формуванням вдалого ансамблю одягу та аксесуарів, він ніс у собі значно глибше значення. Радянська людина мала відповідати певним стандартам. З одного боку зручний та красивий одяг мав бути доступний для всіх (один з постулатів соціалізму – рівність), а з іншого мав показати відмінність та особливість радянської людини порівняно з представниками капіталістичних країн. Наявність гарного смаку, який, в першу чергу, проявлявся в доречності та почутті міри, був однією з важливих рис, якою мала бути наділена кожна радянська людина. Про нього дискутували, його виховували, ним пишалися, але чи міг він стати універсальним, і яким шляхом було досягнута єдина точка зору, на сьогодні недостатньо вивчено.

Слід наголосити, що індустрія радянської моди, а особливо питання, пов'язані з широким обговоренням значення моди для радянської людини, лише частково висвітлені в історичних дослідженнях [10; 11; 37; 38]. Більш ретельного розгляду, в контексті якого розглядався модний дискурс, набули питання взаємин моди і влади [13, с. 133–147, 100–113, 106–116], історико-культурологічний аналіз моди в Україні в ХХ ст. [30] та дослідження історії моди в Радянському Союзі [14]. Окремі сюжети, які присвячені модній індустрії та її впливу на радянське суспільство зустрічаються у працях Н. Лебіної, Дж. Бартлетт [2; 15].

Мета статті полягає в дослідженні дискурсу про моду в радянському суспільстві, відтворенні етапів формування концепції радянської моди, її пропагування та впливу на радянське суспільство.

Процес впровадження моди в Радянському Союзі був досить суперечливим, адже вона довго розглядалася як елемент, чужий радянській ідеології. Попри це, пошуки «радянського стилю» одягу беруть свій початок вже після революції 1917 року. Різні аспекти розвитку костюма в довоєнний період розглянуті в роботах Т. Дашкової, Н. Лебіної, Ю. Демиденко та інших дослідників. У статті «Народна мода в СРСР» Ю. Демиденко описує перші спроби сформувати вимоги до радянського костюму і умови існування моди в Радянському Союзі, де показує еволюцію ставлення до моди. Авторка стверджує, що перші революційні роки були наповнені критикою, а наприкінці 1920–х років в суспільстві почалися дискусії присвячені радянському одягу, що тривали до середини 1930–х років. Перед журналістами ставилося завдання – створення власних радянських мод, «щодо яких і саме слово «мода» навряд чи доречно» [7, с. 39]. Тема моди

обговорювалася не лише на сторінках спеціалізованих журналів, а й у суспільно-політичних часописах «Робітниця», «Робітнич газета», і навіть на сторінках партійної преси.

У червні 1928 року газета «Комсомольська правда» винесла в заголовок ключове питання: «Як нам одягатися?» [32, с. 164]. Далі інтерес до подібної проблематики неухильно зростав і, відповідно, коло питань, що ставилися, значно розширювалося. Ставилися питання: як повинен виглядати одяг радянської людини, якою має бути ідеологічно витримана мода нової епохи, яким має бути костюм робітниці тощо. У 1933 році в газеті «Комсомольська правда» відкрилась рубрика «Ми хочемо гарно одягатися!» [15, с. 115]. В кінці 1920-х років починають випускатися журнали мод («Мистецтво одягатися», «Моделі сезону»). У цих журналах друкувалися огляди мод, корисні господарські поради, давалися викрійки і т.д. На думку радянського мистецтвознавця А. Г. Голибіної, завдання таких журналів полягало не лише в поширенні нових моделей. Перш за все, вони ставили собі за мету виховувати смак у радянських жінок, покращувати культуру побуту [6, с. 18].

Оскільки, радянська ідеологія повинна була апелювати до народних традицій, то «народна» і «національна» тема постійно зустрічалася на шпальтах спеціалізованих журналів мод. Наприклад, фасони одягу в національному стилі та статті про народну творчість регулярно публікувалися в журналі «Чотири сезони» та «Жіночому журналі».

На початку 1930-х – у другій половині 1940-х років посилювалася увага влади до зовнішнього вигляду радянської людини, перш за все, до жіночого одягу. Це підтверджується поступовим відкриттям у великих містах Будинків моделей. Головний напрям їх діяльності полягав у тому, щоб «взятися за вирішення складної проблеми – стилю радянського костюма. <...> Завдання полягає в тому, щоб створити сукню зручною і гарною» [36, с. 18–19]. Таким чином, Будинки моделей можна розглядати як організації, що відповідали за зовнішній вигляд радянської людини.

Проте, варто відзначити, що «залізна завіса» надовго відрізала СРСР від світових центрів моди. Інформацію про те, як одягаються люди на Заході, частково отримували з іноземних фільмів, ілюстрацій до європейських журналів, які зазнавали цензури, або речей, привезених з Польщі, Прибалтики тощо. У цей період сформувався свій специфічний «радянський стиль», основні спроби впровадження якого відбулися у післявоєнний час. Наприкінці війни і після перемоги у країні з'явилася велика кількість «трофейних» речей і тканин з Німеччини. Ці речі значно вплинули на населення, познайомили радянських модельєрів з європейською культурою і модою, ставши для них джерелом нових знань і творчого натхнення.

Для того щоб нагадати «правильні» канони краси, у післявоєнний час, уже в 1944 році почали відновлюватися та створюватися нові журнали мод. Був розроблений проект, який передбачав посилення «залізної завіси» для захисту СРСР від впливу західних модних тенденцій і перенесення в мирні умови військово-директивних методів управління легкою промисловістю. Ключовим стало питання про створення в СРСР єдиної централізованої системи моделювання одягу.

Головними принципами моделювання стали «соціалістичний реалізм і абсолютна самостійність наряду радянської моди». На одній з нарад 1949 року наголошувалося, що «нові форми одягу повинні бути звільнені від чужого нам західного впливу, вони створюються на принципах соціалістичного реалізму і на базі освоєння мистецтва народів СРСР» [29, с. 1]. На практиці це означало ізоляцію від світового досвіду, але період штучної ізоляції не міг тривати довго. З другої половини 1950-х років почалося активне налагодження міжкультурних контактів і, як наслідок, ініціювання закордонних відряджень модельєрів та спеціалістів легкої промисловості в соціалістичні та капіталістичні країни. Метою відряджень було отримання якомога більшої кількості інформації про розвиток моди та легкої промисловості в західних країнах та перенесення найкращих здобутків у радянські реалії.

Мода вже не зазнавала такої нищівної критики, як раніше, а навпаки, стала одним з засобів конкуренції та протистояння з західним «капіталістичним світом». У 1956 році оглядач журналу «Радянська жінка» Ілля Окунев, відповідаючи на питання про моду читачки з НДР Олени Хенке, зазначав: «Перш за все, мені хочеться сказати, що мода на одяг не є «продукт капіталістичних інтересів, спраги наживи», як ви пишете. Мода – це одна з галузей культури, дуже своєрідне і тонке мистецтво. У СРСР в умовах соціалістичного ладу вона виконує своє пряме призначення: обслуговує весь народ, естетичні запити широких трудящих мас, задовольняє природну потребу людини в оновленні костюму» [21, с. 46]. Таким чином, після прямого заперечення моди як такої, відбулося визнання та підкреслювалася її важливість для радянського народу.

З 1950 року, на основі спільних домовленостей, країни соціалістичного табору починають співпрацю в сфері моделювання одягу в рамках Ради економічної взаємодопомоги (РЕВ) з метою створення продукції більш високої якості та обміну досвідом роботи швейної, текстильної та інших споріднених галузей легкої промисловості [24, арк. 14]. Почали систематично проводитись конгреси мод та наради, кожного року в одній із столиць країн «народної демократії». У 1953 році в Празі на черговому конгресі мод країн соціалізму Радянським Союзом була показана перша колекція моделей одягу [27, с. 2]. Вперше спільно обговорювалися проблеми стилю і моди, взаємозв'язок художників, що створюють тканину і одяг, взуття та доповнення. На зустрічі, що відбулася у Варшаві у 1956 році, було вирішено перейти до більш «високої» форми ділових зв'язків майстрів одягу, тобто, регулярно проводити міжнародні конгреси мод, які б давали широкі можливості для обміну думками та дискусій з усіх спірних питань [6, с. 21].

У червні 1957 року в Москві відбувся VIII Міжнародний конгрес мод [8, арк. 1–32; 23, арк. 24]. У ньому брали участь сім країн – Польща, Німецька Демократична Республіка, Чехословаччина, Румунія, Болгарія, Угорщина і Радянський Союз. В якості спостерігачів своїх представників прислала Китайська Народна Республіка [6, с. 26; 8, арк. 2]. Відмінною рисою конгресу була форма його проведення, яка передбачала вільний обмін думками, детальне обговорення кожної моделі за темами конгресу і з подальшим обговоренням

всієї колекції кожної країни в цілому [8, арк. 4]. Учасники конгресу ставили своїм завданням «створення таких колекцій одягу, які б відповідали вимогам сучасної міжнародної моди і одночасно відповідали можливостям, умовам і смаку кожної країни» [там само, арк. 1]. Вони апелювали до того, що «одяг є важливою частиною матеріальної культури суспільства; мода є чинником, що сприяє кращому задоволенню потреб трудящих; мода стимулює розвиток таких галузей легкої промисловості, як текстильна, трикотажна, швейна, взуттєва, галантерейна» [там само, арк. 1]. Отже, конгрес був покликаний допомогти поширенню такого одягу, який би робив життя людини «краще, радісніше, красивіше».

На конгресі також почалося обговорення видання спільного журналу мод з метою «створення центру мод на противагу капіталістичним країнам» [там само, арк. 12]. В журналі мали бути поміщені моделі одягу кожної з країн-членів РЕВ та обговорюватися актуальні питання моди. На думку делегатів НДР, він мав бути на високому естетичному рівні та значно краще, ніж паризькі журнали мод [там само, арк. 12]. У 1959 році був створений ілюстрований журнал мод «Мода країн соціалізму». Він щорічно видавався в Москві за матеріалами засідання постійної робочої групи з економічного та науково-технічного співробітництва в області швейної промисловості та культури одягу. На перших сторінках публікувалась стаття за результатами конгресу (питання, які обговорювалися, основні напрями моди, стисла інформація по представленим колекціям та висновки до яких дійшли) [20, с. 2–3; 28, с. 2–3; 31, с. 2–3]. Далі були представлені моделі одягу та короткий опис по кожній країні-учасниці конгресу. Окрім цього, кожного року за матеріалами конгресів мод публікувалися звітні статті та замітки до центральних та республіканських періодичних видань («Журнал мод», «Краса і мода» тощо) [1, с. 2–3, 6–7; 19, с. 6–7; 25, с. 2–6].

Таким чином, мода соціалістичних країн протиставлялася західній моді. Відбувалася інтеграція сил країн соціалістичного табору в рамках РЕВ з метою створення продукції більш високої якості. Розроблялась єдина методика конструювання та принципи моделювання одягу, організовувались обміни делегаціями художників, технологів, відбувались покази колекцій різних країн тощо. Варто зазначити, що в стенограмах та опублікованих звітах про конгреси, постійно підкреслювалася єдність соціалістичних країн у визначенні майбутніх напрямів розвитку моди [8; 24].

На початку 1960-х років мода як явище в СРСР почала обговорюватися на загальносоюзному рівні в періодичних виданнях, зокрема, в журналі «Декоративне мистецтво СРСР» (рубрика «дискусії про моду і стиль») [4, с. 12–13; 16, с. 27–28; 34, с. 13–17; 35, с. 29–31], а у 1970 році вийшов збірник статей «Мода: за і проти», присвячений місцю моди в радянському суспільстві [18]. Про актуальність цієї теми свідчить той факт, що в «дискусії про моду і стиль», яка вперше з'явилася на сторінках журналу «Декоративне мистецтво СРСР» на початку 1963 року, брали участь як представники сфери мистецтва (мистецтвознавці, художники-модельєри), так і спеціалісти інших галузей (філософи, економісти тощо).

Головний редактор «Журналу мод» В. Склярова наголошувала на тому, що мода стала помітним явищем

суспільного життя і у 1960-х роках увага до діяльності будинків моделей та журналів мод значно зростає. Напрямом і розвитком моди почала цікавитись велика кількість людей різних професій і верств населення. Тому, на її думку, треба було рахуватися з цим явищем і не бачити в ньому тільки негативні сторони [9, с. 27].

У свою чергу, науковий співробітник Інституту філософії Е. Ільєнко, категорично заявляв: «Краса і мода – взаємовиключні поняття, мода як така завжди в устах великих художників і мислителів була засуджуваним словом <...> Мода – це копіювання краси, знайденої одного разу, а копіювання – це вже руйнування краси» [там само, с. 27]. Виступ Е. Ільєнкова викликав заперечення серед художників-модельєрів, які відстоювали важливу роль моди в одязі, підкреслюючи, що мода не є диктатором, який пригнічує індивідуальні смаки, а служить вихованню почуття краси. Таким чином, дискусія розгорнулася на сторінках журналу, де представники різних галузей знань висловлювали у своїх публікаціях думки з приводу доцільності впровадження моди в радянському суспільстві.

У цьому зв'язку є цікавою точка зору кандидата економічних наук А. Бравермана про економічні наслідки моди. На його погляд, «мода коштувала дорого» та «доставляла багато клопоту для промисловості, не стільки для швейної, скільки для суміжних до неї галузей виробництва» [4, с. 12]. Він пропонував привести існуючу систему зміни мод у відповідність до економіки, а художники-модельєри повинні були піклуватися про те, щоб перехід від однієї моди до іншої був не різким, а поступовим [4, с. 13]. Таким чином, головне питання, яке вирішували економісти, стосувалося матеріальних потреб. Для них мода була негативним і чужим соціалістичній економіці чинником, що перешкоджав плановому виробництву, розподілу і споживанню одягу. Вимірюючи потреби населення, економісти з Держплану розраховували раціональну норму споживання. Відповідно до їх розрахунків, всі радянські громадяни повинні були споживати однакову кількість одягу і взуття до її повного зносу, тобто без впливу моди [11, с. 59].

Унаслідок визнання можливості існування моди в соціалістичному суспільстві, партійно-державний апарат у другій половині 1950-х-початку 1960-х років знайомить населення країни з офіційно схваленим «радянським стилем», основними канонами якого були простота, скромність і зручність. Потрібно відзначити, що у радянській ідеології будь-яке незначне відхилення від норми в одязі отримувало негативне забарвлення.

Трансформуючись із року в рік, мода мала відображати успіхи радянської промисловості. Одночасно, в офіційному дискурсі 1950–1960-х років вибудовувалася концепція радянського смаку. Вважалося, що «виховання смаку – одна з важливих форм боротьби за становлення радянської соціалістичної культури, за культурне зростання всіх радянських людей» [12, с. 159–179]. Смак займав важливе місце в регуляції поведінки споживачів і приводив його у відповідність з радянськими цінностями.

Питання про те, як навчитися гарному смаку, обговорювалося на сторінках газет і журналів: «Смак – ось, що потрібно сьогодні. Що занадто – то погано» [17, с. 30]. Вихованню смаку та мистецтву одягатися

в 1960–ті – 1980–ті роки присвячувалось чимало видань з характерними заголовками: «Смак і мода», «Потреби, смаки, мода», «Ми і мода» тощо [3; 5; 22]. Слід відзначити, що поняття «радянська мода» з самого початку було протиставлено «західній моді». Радянський мистецтвознавець О. Русанова зазначала: «Слово «мода» ми сприймаємо в іншому розумінні, ніж на Заході. Для нас воно означає, насамперед, культуру одягу. І якщо буржуазна мода – самоціль для жінок буржуазного суспільства, то радянська мода для нас, перш за все, крок у величезну, захоплюючу область високого естетичного смаку, у світ мистецтва» [26, с. 86]. Таким чином, перед модними журналами та спеціалізованими виданнями ставилося завдання наочно продемонструвати переваги радянської моди, її простоту та доречність на противагу зразкам «буржуазної» моди. Таким чином, радянська мода бачилася, певною мірою, як антипод західної моди.

Творцями радянської «офіційної моди» були художники-модельєри. Їх праця розглядалася як важливий засіб пропаганди і виховання у радянських громадян гарного смаку. У тісному зв'язку з модельєрами в напрямі пропагування радянської моди працювали мистецтвознавці. Вони озвучували покази моделей одягу, виступали з лекціями про моду та стиль, та публікували свої матеріали не тільки в спеціалізованих журналах мод («Журнал мод», «Краса і мода», «Моди»), але й в журналах суспільно-політичного спрямування («Радянська жінка», «Робітниця»). У публікаціях моделей одягу зазвичай зазначалося їх призначення (для роботи, відпочинку, навчання), а також вікова категорія та тип фігури, яким краще пасуватиме певний виріб. Цікавим є те, що станом на початок 1960-х років, у Львові існувала унікальна організація – Інститут хорошого смаку, художньо-технічна рада якої проводила різноманітні консультації, пов'язані з побутом, відбувалися покази мод з метою прищеплення «хорошого смаку» радянському населенню [33, од. обл. 2534].

Отже, в результаті довгих пошуків власної радянської моди в другій половині 1950 – початку 1960-х років була остаточно оформлена концепція «радянського стилю». Вона сформувалася в ході дискусій між представниками різних галузей та поєднувала у собі інтереси держави та споживача. Її характерними рисами була простота, скромність, елегантність, незалежність від світової моди і зміни тенденцій та звернення до народних традицій. У сфері радянської моди та виробництва модного одягу перетиналися інтереси партійних ідеологів, представників легкої промисловості, зовнішньої і внутрішньої торгівлі, економістів, кореспондентів журналів мод та різних груп населення. Дискусії про моду в СРСР почалися ще з 1920-х років, найбільшого піку досягли в 1960-х роках та продовжувалися до 1970-х, коли вже остаточно був сформований образ радянської людини, викристалізований радянський смак з його ідеологічним присмаком.

Список використаних джерел

1. Андреева І. Мода країн соціалізму / І. Андреева // Краса і мода. – 1986. – Осень. – С.2–3, 6–7.
2. Барлетт Дж. Fashion East: призрак, бродивший по Восточной Европе / Дж. Барлетт. – М.: Новое литературное обозрение, 2011. – 360 с.
3. Безвершук Ж. А. Потребности, вкусы, мода / Ж. А. Безвершук. – К., 1987. – 120 с.
4. Браверман А. Мода глазами экономиста / А. Браверман // Декоративное искусство СССР. – 1963. – №10. – С.12–13.
5. Гольбина А. Г. Вкус и мода / А. Г. Гольбина. – М., 1974. – 159 с.
6. Гольбина А. Г. Искусство одеваться / А. Г. Гольбина. – Ленинград: Лениздат, 1959. – 248 с.
7. Демиденко Ю. Народная мода в СССР / Ю. Демиденко // Теория моды. – 2007. – №3. – С.33–53.
8. Державний архів міста Києва (ДАК). – Ф.Р–1219. – Оп.1. – Спр.111.
9. Дискуссия о моде и стиле // Декоративное искусство СССР. – 1963. – №1. – С.27.
10. Захарова Л. В. Каждой советской женщине – платье от Диора! (французское влияние в советской моде 1950–1960-х годов) / Л. В. Захарова // Социальная история. – М., 2005. – С.339–366.
11. Захарова Л. Советская мода 1950–1960-х годов: политика, экономика, повседневность / Л. В. Захарова // Теория моды. – 2007. – №3. – С.55–80.
12. Жуков Н. Воспитание вкуса. Заметки художника / Н. Жуков // Новый мир. – 1954. – №10. – С.159–179.
13. Журавлев С. В. Власть моды и Советская власть: история противостояния / С. В. Журавлев, Ю. Гронов // Историк и художник. – 2000. – №1. – С.133–147; №3. – С.100–113; №4. – С.106–116.
14. Журавлев С., Гронов Ю. Мода по плану: история моды и моделирования одежды в СССР, 1917–1991 / С. В. Журавлев, Ю. Гронов. – М.: ИРИ РАН, 2013. – 496 с.
15. Лебина Н. Мужчина и женщина: тело, мода, культура. СССР – оттепель / Н. Лебина. – М.: Новое литературное обозрение, 2014. – 208 с.
16. Маца И. Погоня за модой вредит искусству / И. Маца // Декоративное искусство СССР. – 1963. – №4. – С.27–28.
17. Мерцалова М. Что чересчур, то плохо / М. Мерцалова // Работница. – 1964. – №11. – С.30.
18. Мода: за и против. Сборник статей / Общ. ред. и сост. В. И. Толстых. – М., 1973. – 288 с.
19. Мода–1973 // Краса і мода. – 1973. – Весна. – С.6–7.
20. Мода социалистических стран // Мода стран социализма. – 1973. – С.2–3.
21. Окунев И. Как одеваются советские женщины / И. Окунев // Советская женщина. – 1956. – №4. – С.46.
22. Орлова Л. В. Мы и мода / Л. В. Орлова. – М., 1982. – 64 с.
23. Российский государственный архив экономики (РГАЭ). – Ф.523. – Оп.1. – Д.111.
24. РГАЭ. – Ф. 523. – Оп.1. – Д.192.
25. Румянцева Н. Мода країн соціалізму / Н. Румянцева // Краса і мода. – Збірник. – 1987. – С.2–6.
26. Русанова О. Б. Раздумья о красоте и вкусе / О. Б. Русанова. – М., 1961. – 168 с.
27. Советское моделирование и промышленность – для народа // Журнал мод. – 1977. – №3. – С.2–3.
28. Соловьева Е. Форум моды / Е. Соловьева // Мода стран социализма. – 1964. – С.2–3.
29. Стриженова Т. Советский костюм за 50 лет. Часть II. / Т. Стриженова, С. Темерин // Журнал мод. – 1967/68 – №4. – С.1 (приложение).
30. Тканко З. Мода в Україні ХХ століття / З. Тканко. – Львів: АРТОС, 2015. – 236 с.
31. Турчановская Л. Молодой и спортивный стиль нашей одежды / Л. Турчановская // Мода стран социализма. – 1965. – С.2–3.
32. Уиддис Э. Костюм, predetermined ролью / Э. Уиддис // Теория моды. – 2007. – №3. – С.163–187.
33. Центральный державний кінофотофоноархів України імені Г. С. Пшеничного (ЦДКФФА). – Од. обл. 2534. – Кіножурнал «Радянська Україна», вересень 1962.
34. Чекалов А. Через моду формируется стиль / А. Чекалов // Декоративное искусство СССР. – 1963. – №3. – С.13–17.
35. Шрагин Б. Мода или стиль? / Б. Шрагин // Декоративное искусство СССР. – 1963. – №1. – С.29–31.
36. Якуб Э. О новом советском костюме / Э. Якуб // Работница. – 1936. – №1. – С.18–19.
37. Gronov J. Fashion meets socialism: Fashion industry in the Soviet Union after the Second World War / J. Gronov, S. Zhuravlev. – Helsinki, 2016. – 306 p.
38. Zakharova L. Soviet fashion in the 1950s–1960s. Regimentation, Western influences, and consumption / L. Zakharova // The Thaw. Soviet Society and Culture during the 1950s and 1960s. – Toronto: University of Toronto Press, 2013. – P.402–435.

References

1. Andrijeva I. Moda kraj'n socializmu / I. Andrijeva // Krasa i moda. – 1986. – Osin'. – S.2–3, 6–7.
2. Bartlett Dzh. Fashion East: prizrak, brodivshij po Vostochnoj Evrope / Dzh. Bartlett. – M.: Novoe literaturnoe obozrenie, 2011. – 360 s.
3. Bezvershuk Zh. A. Potrebnosti, vkusy, moda / Zh. A. Bezvershuk. – K., 1987. – 120 s.
4. Braverman A. Moda glazami jekonomista / A. Braverman // Dekorativnoe iskusstvo SSSR. – 1963. – №10. – S.12–13.
5. Golybina A. G. Vkus i moda / A. G. Golybina. – M., 1974. – 159 s.
6. Golybina A. G. Iskusstvo odevat'sja / A. G. Golybina. – Lenigrad: Lenizdat, 1959. – 248 s.
7. Demidenko Ju. Narodnaja moda v SSSR / Ju. Demidenko // Teorija mody. – 2007. – №3. – S.33–53.
8. Derzhavnyj arhiv mista Kyjeva (DAK). – F.R–1219. – Op.1. – Spr.111.
9. Diskussija o mode i stile // Dekorativnoe iskusstvo SSSR. – 1963. – №1. – S.27.
10. Zaharova L. V. Kazhdoj sovetsoj zhenzhine – plat'e ot Diora! (francuzskoe vlijanie v sovetsoj mode 1950–1960–h godov) / L. V. Zaharova // Social'naja istorija. – M., 2005. – S.339–366.
11. Zaharova L. Sovetskaja moda 1950–1960–h godov: politika, jekonomika, povsednevnost' / L. V. Zaharova // Teorija mody. – 2007. – №3. – S.55–80.
12. Zhukov N. Vospitanie vkusa. Zametki hudozhnika / N. Zhukov // Novyj mir. – 1954. – №10. – S.159–179.
13. Zhuravlev S. V. Vlast' mody i Sovetskaja vlast': istorija protivostojanija / S. V. Zhuravlev, Ju. Gronov // Istorik i hudozhnik. – 2000. – №1. – S.133–147; №3. – S.100–113; №4. – S.106–116.
14. Zhuravlev S., Gronov Ju. Moda po planu: istorija mody i modelirovanija odezhdy v SSSR, 1917–1991 / S. V. Zhuravlev, Ju. Gronov. – M.: IRI RAN, 2013. – 496 s.
15. Lebina N. Muzhchina i zhenzhina: telo, moda, kul'tura. SSSR – ottepel' / N. Lebina. – M.: Novoe literaturnoe obozrenie, 2014. – 208 s.
16. Maca I. Pogonja za modoj vredit iskusstvu / I. Maca // Dekorativnoe iskusstvo SSSR. – 1963. – №4. – S.27–28.
17. Mercalova M. Chto chereschur, to ploho / M. Mercalova // Rabotnica. – 1964. – №11. – S.30.
18. Moda: za i protiv. Sbornik statej / Obshh. red. i sost. V. I. Tolstyh. – M., 1973. – 288 s.
19. Moda–1973 // Krasa i moda. – 1973. – Vesna. – S.6–7.
20. Moda socialisticheskikh stran // Moda stran socializma. – 1973. – S.2–3.
21. Okunev I. Kak odevajutsja sovetskie zhenzhiny / I. Okunev // Sovetskaja zhenzhina. – 1956. – №4. – S.46.
22. Orlova L. V. My i moda / L. V. Orlova. – M., 1982. – 64 s.
23. Rossijskij gosudarstvennyj arhiv jekonomiki (RGAJe). – F.523. – Op.1. – D.111.
24. RGAJe. – F. 523. – Op.1. – D.192.
25. Rumjanceva N. Moda kraj'n socializmu / N. Rumjanceva // Krasa i moda. – Zbirnyk. – 1987. – S.2–6.
26. Rusanova O. B. Razdum'ja o krasote i vkuse / O. B. Rusanova. – M., 1961. – 168 s.
27. Sovetskoe modelirovanie i promyshlennost' – dlja naroda // Zhurnal mod. – 1977. – №3. – S.2–3.
28. Solov'eva E. Forum mody / E. Solov'eva // Moda stran socializma. – 1964. – S.2–3.
29. Strizhenova T. Sovetskij kostjum za 50 let. Chast' II. / T. Strizhenova, S. Temerin // Zhurnal mod. – 1967/68 – №4. – S.1 (prilozhenie).
30. Tkanko Z. Moda v Ukrai'ni XX stolittja / Z. Tkanko. – L'viv: ARTOS, 2015. – 236 s.
31. Turchanovskaja L. Molodoy i sportivnyj stil' nashej odezhdy / L. Turchanovskaja // Moda stran socializma. – 1965. – S.2–3.
32. Uiddis Je. Kostjum, predopredelennyj rol'ju / Je. Uiddis // Teorija mody. – 2007. – №3. – S.163–187.
33. Central'nyj derzhavnyj kinofotofonoarhiv Ukrai'ny imeni G. S. Pshenychnogo (CDKFFA). – Od. obl. 2534. – Kinozhurnal «Radjans'ka Ukrai'na», veresen' 1962.
34. Chekalov A. Cherez modu formiruetsja stil' / A. Chekalov // Dekorativnoe iskusstvo SSSR. – 1963. – №3. – S.13–17.
35. Shragin B. Moda ili stil'? / B. Shragin // Dekorativnoe iskusstvo SSSR. – 1963. – №1. – S.29–31.
36. Jakub Je. O novom sovetskom kostjume / Je. Jakub // Rabotnica. – 1936. – №1. – S.18–19.

37. Gronov J. Fashion meets socialism: Fashion industry in the Soviet Union after the Second World War / J. Gronov, S. Zhuravlev. – Helsinki, 2016. – 306 p.

38. Zakharova L. Soviet fashion in the 1950s–1960s. Regimentation, Western influences, and consumption / L. Zakharova // The Thaw. Soviet Society and Culture during the 1950s and 1960s. – Toronto: University of Toronto Press, 2013. – P.402–435.

Korniienko O. V., Ph.D. student, V. N. Karazin Kharkiv National University (Ukraine, Kharkiv), olkorniienko@gmail.com

Raising taste: the discourse on fashion in soviet society

The article deals with the discourse on fashion in the Soviet Union. The characteristic features of the stages of the Soviet fashion concept formation, its spread and influence are shown. The importance of the USSR cooperation with the socialist countries in the framework of the Council for Mutual Economic Assistance and the creation of an alternative Socialist fashion that acted as a counterweight to Western fashion are revealed. The conclusion is made that the official fashion took into account not only an ideological component but also relied, although in part, on the opinion of ordinary citizens. It was during the discussion that the final vision of fashion and its place in Soviet society was formed.

Keywords: Soviet fashion, Western fashion, socialist fashion, taste, the Council for Mutual Economic Assistance.

* * *

УДК 636.5.082/085:001:477

Мельник В. В.,

кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри технологій у птахівництві, свинарстві та вівчарстві, Національний університет біоресурсів і природокористування України (Україна, Київ), MelnikVika0204@gmail.com

**Науково–організаційні засади
розвитку індиківництва в Українській РСР
у другій половині ХХ століття**

Автор в історичній ретроспективі розглянув розвиток індиківництва в Українській РСР у період з 1951 до 1990 рр. Встановлено, що розведення індиків у 50-х роках було зосереджено переважно у колгоспах і радгоспах, а після переведення птахівництва на промислову основу – у господарствах системи Птахопрому, і найпотужнішим господарством з виробництва м'яса індиків не лише в УРСР, а й у СРСР загалом була Старинська птахофабрика, Київської області. Розкрито основні особливості наукового забезпечення індиківництва, наведено виробничі та економічні показники діяльності господарств з розведення індиків в Українській РСР та деяких країнах. Висвітлено основні чинники, що стримували розвиток індиківництва в УРСР.

Ключові слова: індиківництво, індик, колгосп, радгосп, птахофабрика, годівля, утримання, розведення, порода, крос.

Індиківництво є тією підгалуззю птахівництва, яка дозволяє вирішувати проблему забезпечення м'ясом птиці населення у багатьох державах світу. Проте на сучасному етапі розвитку птахівництва в Україні частка індичатини у загальному виробництві м'яса птиці незначна. До того ж, нині постає проблема не лише збільшення виробництва м'яса птиці, а й розширення асортименту продукції та виробництва органічної продукції, яку можна одержати від птиці за її утримання в умовах, наближених до природних, тобто екстенсивним методом. У другій половині ХХ століття в Україні індиківництво розвивалось при застосуванні екстенсивних методів, а тому аналіз в історичній ретроспективі наукових і організаційних засад розвитку цієї галузі сприятиме розробці технологічних прийомів виробництва м'яса індиків як органічної продукції.

У спеціальній літературі є інформація про результати виробничої діяльності господарств щодо розведення